

Hormonen uit slachtafval

Salomon (Saal) van Zwanenberg kwam voort uit een geslacht van veehandelaren en kosjere slachters rond Oss. Zwanenberg & Co was een respectabel familiebedrijf, de rookworst van Zwan een begrip. Na zijn aantreden als algemeen directeur van NV Zwanenberg's Slachterijen en Fabrieken zocht hij naar toepassingen voor slachtafval. Eén van zijn adviseurs, Van Oss, bracht hem in contact met Ernst Laqueur, hoogleraar farmacologie, die in zijn Pharmacotherapeutisch Laboratorium aan de Amsterdamse Polderweg bezig was insuline te isoleren uit varkenspancreas. In 1923 richtten ze gedrieën de NV Organon op, 'voor de bereiding van orgaanpreparaten op wetenschappelijke grondslag'. Een voor die tijd unieke alliantie tussen wetenschap en industrie. Organons insuline werd een wereldsucces.

De in 1880 geboren Laqueur groeit op in een welvarend joods gezin in Silezië, studeert in Heidelberg en Breslau en haalt in 1904 zijn artsexamen. Een jaar later promoveert hij (op caseïne) en huwt zijn nicht. Het jonge gezin wordt lid van de Evangelische Kerk en in 1912 accepteert Laqueur een onderzoeksbaan in Groningen.

Bij het uitbreken van WOI meldt hij zich als arts-vrijwilliger bij het Duitse leger en doet in Berlijn onderzoek naar oorlogsgassen. In 1917 volgt overplaatsing naar het oorlogshospitaal in Gent. Vanwege een docentschap bij de Vlaamse Hoogeschool wordt hij later bij verstek veroordeeld wegens hoogverraad. Hij zit dan bij zijn vrouw in Duitsland, met

tyfus. Na zijn herstel accepteert hij het aanbod hoogleraar te worden in Amsterdam.

Bij de oprichting van Organon laat Laqueur als wetenschappelijk directeur vastleggen dat 10 procent van de nettowinst in onderzoek wordt gestoken. Het plaatst zijn lab in de frontlinie van de endocrinologie. Zijn ze met 'menformon' (oestrogeen) een fractie later dan een concurrent, met de isolatie van testosteron (uit stierentestikels) zijn ze de eerste!

De opkomst van het nationaal-socialisme doet hem in 1932 besluiten Nederlander te worden. Tijdens de Duitse bezetting wordt hij uit zijn hoogleraarfunctie ontheven. Hij mag zijn lab niet in en Organon komt onder beheer van het Berlijnse bedrijf Schering AG.

Na de bevrijding ontvangt Laqueur prestigieuze prijzen en wordt hij een veelgevraagd spreker. Van de aanvankelijk hechte vriendschap tussen Laqueur en Zwanenberg is dan niet veel meer over. Laqueurs overlijden in 1947, ten gevolge van een hartaanval tijdens een vakantie in Zwitserland, maakt aan de twistgesprekken tussen de heren een voortijdig einde. ■

Jan Hein van Dierendonck

In een reeks bijdragen voor Medisch Contact beschrijft en tekent bioloog en illustrator Jan Hein van Dierendonck de levens van spraakmakende artsen. Alle afleveringen van deze serie verschijnen ook op onze website: www.medischcontact.nl/spraakmakers.

